

Studia romanica et anglica Zagrabienisa

Vol. XLVII–XLVIII, Zagreb 2002–2003

Ovaj dvobroj časopisa *SRAZ* posvećen je sedamdesetoj godišnjici rođenja lingvisti i profesora emeritusa Damira Kalogjere. Povodom tog jubilarnog rođendana kratki prikaz njegova života i djela sastavila je Dora Maček, njegova dugogodišnja kolegica s Odsjeka za anglistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Nakon toga slijedi »zdravica« u njegovu čast koju je napisala Celia Hawkesworth s University College London gdje je Damir Kalogjera radio kao lektor za hrvatski jezik ranih 1970–ih godina.

Najveći dio ovog pozamašnog dvobroja sastoji se od 42 izvorna znanstvena članka na više od 600 stranica, od kojih je 11 književnih, a svi ostali su iz područja jezikoslovlja. Prvi članak autorice Goranke Antunović temelji se na zapazanjima o zadacima prevoditelja i poučavanju prevodenja. Mirjana Bonačić piše o anaforičkim figurama u prevodenju poezije. Slijedi rad Marija Brdara o motivaciji metonimijom u engleskoj gramatici na primjeru glagolskog sustava vremena, vida i načina. Vlatko Broz istražio je širok spektar značenja glagola *brijati* u urbanom govornom hrvatskom jeziku. Zatim slijedi članak temeljen na sjećanjima i zapazanjima Ranka Bugarskog o jeziku i narodnosti u Sarajevu. Vesna Deželjin razmatra posebne tipove pokazatelja snage u jednom anonimnom starijem kazališnom tekstu. Sanja Grahek bavi se usporedbom sintakse francuskoga i hrvatskog jezika u članku o sintaktičkoj ulozi preoblika forme složene rečenice sa zavisnom objektom rečenicom. Vladimir Ivir piše o prevodenju kulture i kulturnim prevodenjima. Dunja Jutronić istražila je čakavštinu kod četiri splitska sportaša. Dubravko Kučanda bavi se nekanoničkim padežnim kodiranjem subjekta u nekim sjevernogermanskim jezicima i hrvatskome. Maslina Ljubičić piše o prilagodbi roda francuskih imenica u talijanskom i hrvatskom jeziku. Thomas F. Wagner bavi se seksističkom i neseksističkom uporabom u engleskom jeziku. Smiljka Malinar objavljuje prvo poglavlje istraživanja posvećenoga hrvatsko–talijanskim jezičnim odnosima na obalnom području

Istre i Dalmacije. U članku Marte Medved Krajnović riječ je o prirodi i ulozi prebacivanja koda u razvoju dvojezičnosti. Jelena Mihaljević Djigunović i Renata Geld pišu o mogućnosti nenamjernog usvajanja vokabulara engleskog jezika u Hrvatskoj. U članku Olge Mišeske Tomić radi se o konjunktivnim zavisnim klauzama u intencionalnim glagolima u srpskom i hrvatskom jeziku. Žarko Muljačić piše o Ceciliji Prezzi, prvoj Splićanki koja je postigla naslov doktora romanistike u Grazu. Hortensia Parlog analizira engleske grafite na rumunjskim zidovima. Nataša Pavlović bavi se pragmatičkom teorijom uljudnosti u podslavljanju za televiziju. Boris Pritchard izradio je leksičku studiju pridjeva 'appropriate' i njegovih ekvivalenata u hrvatskome. U članku Mateusza–Milana Stanojevića radi se o prevodenju kulture u zdravstvu, a u članku Nade Šabec o uporabi zamjenice drugog lica u slovenskome za označavanje osobne i socijalne (ne)jednakosti u izravnoj komunikaciji. Lada Šestić piše o izvanjezičnim utjecajima na sintaksu engleskog tehničkog registra, a naslov članka Anuške Stambuk glasi *More, kultura i konceptualizacija*. Nina Tudman Vuković kontrastivno je analizirala engleski prijedlog *over* i hrvatski *preko*. Dražen Varga piše o metodologiji istraživanja korpusa u poredbenoj romanskoj sintaksi. Snježana Veselica Majhut izradila je tekstualnu analizu kolumne Embargo u *Večernjem listu*. Yvonne Vrhovac bavi se pitanjem upućivanja metalingvističkih razmišljanja za vrijeme verbalnih interakcija na satu stranoga jezika na istraživanja o procesu usvajanja stranih jezika. Lovorka Zergollern–Miletić raspravlja o nekim jezičnim sredstvima kojima se hrvatski i engleski služe da izraze određenost i neodređenost. Irena Zovko Dinković piše o lokativnoj alternaciji u engleskom i hrvatskome. U posljednjem izvornom znanstvenom članku autorica Milena Žic Fuchs na primjeru iz hrvatskoga piše o komunikacijskim tehnologijama i njihovu utjecaju na jezik.

U dijelu SRAZ-a naslovljenom *Razno* nalaze se tri pregledna članka, od kojih su dva lingvistička. Jedan je napisala Dora Maček, i to o škotskome jeziku nakon devolucije parlamenta, a drugi Milorad Radovanović o nekim sociolingvističkim temama na kraju dvadesetog i početku dvadeset prvog stoljeća. Tu su i dvije

recenzije: Nino Raspudić piše o knjizi *L'esodo* autora Arriga Petacca, a Ivan Lupić piše o knjizi Janje Ciglar Žanić naslovljenoj *Neka veća stalnost. Shakespeare u tekstu i kontekstu*. Na samome kraju ovog broja SRAZ-a nalazi se tekst u spomen preminulog talijanskog slavista Vita Morpurgo (1913.–2001.)

Vlatko Broz

Semiotica a cura di Gianfranco Bettetini, Omar Calabrese, Anna Maria Lorusso, Patrizia Violi, Ugo Volli

Raffaello Cortina Editore, Milano 2005. – VIII + 422 str.

Ako se, neopravdano, ali za ovaj kraći prikaz utilitarno, zanemare njezini antički korijeni, srednjovjekovna promišljanja i novovjekovni doprinosi, može se smatrati da je semiotika mlada i po mnogočemu specifična disciplina. Iako njezine definicije mogu varirati, jedna je od češće spominjanih ona koja je opisuje kao disciplinu »koja proučava procese označavanja, odnosno, načine na koje pripisujemo značenje svijetu – s pomoću jezika, ili glazbe, ili slikarstva, ili plesa, ili običaja, ili reklame...« (str. 2). Semiotika, dakle, nije toliko određena svojim specifičnim *predmetom* proučavanja, koliko svojim specifičnim *pogledom*, svojom *perspektivom* i *metodom*: »njezina posebnost nije u materiji koju analizira, nego u načinima na koje ju analizira« (*Isto*). To je dalje određuje kao interdiciplinarno područje, kvalitativnu (a ne kvantitativnu) i interpretativnu disciplinu. I doista, za semiotiku je »rad na terenu« ključan, jer predstavlja priliku za provjere valjanosti već uspostavljenih pojmova i pristupa, modifikacije starijih perspektiva i razradu sasvim novih pojmova i analitičkih modela. Zbog toga i nije neobično što su semiotički priručnici nerijetko koncipirani oko dvaju polja – teorijskog i analitičkog – koja se međusobno upotpunjuju.

Tako je i ovaj opsežni semiotički priručnik podijeljen u dva dijela. Prvi je dio (*Le basi della semiotica*) teorijski i posvećen je četirima temeljnim semiotičkim pojmovima: znaku, interpretaciji, tekstu i slici. Pojam znaka osvjetljavaju odlomci iz danas klasičnih radova Ch. S. Peircea, F. de Saussurea, L. Hjelmsleva, R. Barthesa, A. J. Greimasa, F. Rastiera i U. Eca. O problemima interpretacije govore izvaci iz radova Ch. S. Peircea, L. J. Prieta, R. Jakobsona, J. M. Lotmana i U. Eca. Pojam je teksta također oslikan iz pozicija različitih struja koje su se profilirale tijekom posljednjih desetljeća i

koje predstavljaju radovi J. M. Lotmana, A. J. Greimasa i njegovih suradnika J. Courtésa i J. Fontanillea, a zatim radovi koje su napisali É. Benveniste, G. Genette, J.–C. Coquet te U. Eco. I posljednji pojam, sliku, opisuju odabrana poglavlja iz radova već spomenutih autora (Peirce, Eco, Greimas) te O. Calabrese.

Drugi je dio priručnika (*Esercizi di analisi semiotica*) primijenjen, odnosno, posvećen primjerima semiotičkih analiza. Izabrane su analize različitih vrsta tekstova – ne samo verbalnih nego i vizualnih; i ne samo »jednojezičnih« (u kojima djeluje samo jedan jezik, primjerice, verbalni, ili vizualni) nego i sinkretskih, u kojima zajedno sudjeluju različiti jezici (verbalni, vizualni, gestovni, auditivni...). Na taj su način obuhvaćena raznolika područja kojima se bavi ova disciplina: književnost (predstavljena analizom jednog proznog i jednog poetskog teksta), film, televizija, (oba)vijesti, reklama, elektronički mediji, predmeti i ponašanja. Autori/ce zastupljeni u ovome dijelu jesu: U. Eco, F. Marsciani, F. Thürlemann, G. Bettetini, C. Demaria, G. Marrone, G. Ferraro, A. Zinna i J.–M. Floch.

Jedan je od glavnih ciljeva urednikâ ovoga priručnika bio didaktički i to je odredilo neke od njegovih odlika: izbjegavanje (pretjerano) specifičnih problema te usmjeravanje prema ključnim pojmovima i temeljnim – antologijskim – tekstovima, zatim uvodna objašnjenja prije svake nove cjeline i, na koncu, navođenje popisa literature preporučene za daljnja čitanja. Tako koncipirana, knjiga nije namijenjena (samo) užem čitateljskom krugu onih koji već posjeduju brojna predznanja o ovoj disciplini, nego može poslužiti svima koje zanima kako funkcionira značenjski univerzum u kojem se ljudska bića svakodnevno kreću.

Mislava Bertoša

Language and Sexuality

Deborah Cameron and Don Kulick

Cambridge University Press, Cambridge 2003. – str. XVI + 176 str.

Nakon nekoliko zbornika, knjiga posvećenih specifičnijim užim temama i niza članaka objavljenih u različitim časopisima, područje je jezika i spolnosti konačno dobilo svoju sintezu. No, osim što sažima postignuća s ovoga područja, knjiga *Language and Sexuality* predstavlja i kritičku intervenciju u trenutačne rasprave i oblikuje inventivne sugestije za smjerove u kojima bi se mogla kretati buduća istraživanja.

Sastavljena je od uvoda i šest poglavlja. U prvome poglavlju naslovljenom *Making connections* razmatraju se definicije pojmova spol, rod i spolnost i objašnjava njihova složena veza s jezikom kao priprema za rasprave koje slijede u ostalim poglavljima. U drugom poglavlju, *Talking sex and thinking sex: the linguistic and discursive construction of sexuality*, naglašena je važnost koju semiotički kodovi i konvencije imaju u uobličivanju ljudskog iskustva koje je uvijek posredovano diskursima koji su u optjecaju u ljudskim društvima: to, primijeno na ovo područje, znači da su spolnost i spolno ponašanje uvijek ograničeni i omogućeni pravilima, konvencijama, kategorijama i definicijama kojima upravljaju jezik i diskurs; da nisu izrazi pukih instinkta, nego snažno semiotički kodirani, jer su kulturalna ponašanja koja se povijesno i civilizacijski razlikuju i kojima su pripisana različita značenja. Treće poglavlje, *What has gender got to do with sex? Language, heterosexuality and heteronormativity*, ispituje odnos između roda i heteroseksualnosti, pa je na primjerima iz različitih nejezičnih konteksta pokazano kako je izvedba heteroseksualnog identiteta uvijek i izvedba rodnog identiteta, jer je heteroseksualnost nužno povezana s binarnom rodnom diferencijacijom. Odlučujuću ulogu u tome igra heteronormativnost (ili prisilna heteroseksualnost) koja podrazumijeva da je heteroseksualnost element koji je neodvojiv od »prave« ženskosti ili muškosti. U četvrtom poglavlju, *Sexuality and identity: gay and lesbian language*, raspravlja se o tome što se događa kad odnos između roda i spolnosti ne odražava konvencionalna heteronormativna oče-

kivanja. Izdvojene su četiri povijesne faze proučavanja jezika gejeva i lezbijki od početka 20-ih godina XX. stoljeća do danas, prikazani pomaci u pristupima, od onih ranih kojima je tzv. »jezik homoseksualnosti« opisivan u pojmovima rodnih inverzija do suvremenih pristupa nadahnutih *queer* studijima koji identitet ne promatraju kao *izvor* nego kao *učinak* određenih semiotičkih praksi i u kojima je ključan pojam *performativnosti*. U ovome se poglavlju Cameron i Kulick kritički osvrću na proučavanje odnosa između jezika i spolnosti kao identiteta, pokazujući da u takvim istraživanjima uvijek ostaje prešutna teza da postoji takav odnos među njima, u kojem jezik služi ili može služiti kao pokazatelj nečije istospolne usmjerenosti. Zato predlažu novo područje unutar kojega bi se ispitivala veza između jezika i ostalih elemenata seksualnog iskustva poput »mašte, represije, užitka, straha, nesvjesnog« (str. 105). To je ujedno prijelaz prema sljedećem poglavlju naslovljenom *Looking beyond identity: language and desire* u kojem se ispituju mogućnosti proučavanja odnosa između jezika i žudnje. Ističući njezinu društvenu posredovanost, mistificiranost, naturaliziranost i, dakako, izrazivost jezikom i ostalim, neverbalnim, semiotičkim kodovima (vizualnim, gestualnim, taktilnim, olfaktivnim itd.), autori zaključuju da se ovo područje može konstituirati oko proučavanja semiotičkih praksi kojima je žudnja oblikovana i komunicirana. Posljednje je poglavlje, *Language and sexuality: theory, research and politics*, posvećeno svojevrsnoj političkoj, odnosno, aktivističkoj dimenziji ovoga područja i ispitivanju odnosa između aktivističkih djelovanja i akademskih lingvističkih istraživanja.

Knjiga je napisana jednostavno, obogaćena je brojnim zanimljivim primjerima, čitka i u nekim dijelovima prilično zabavna, pa može biti zanimljivo štivo ne samo stručnjacima nego i ostalima koji žele saznati više (ili promijeniti svoje dosadašnje stavove) o odnosu između jezika i ljudske spolnosti.

Mislava Bertoša